

neralem et finale iudicium, in quo et iusti completam beatitudinem, et impii completam damnationem, id est, unâ cum resumtis corporibus pro meritorum diversitate assequuntur (1). Ad sextum, dist.: Fit mentio resurrectionis primæ, id est, beatitudinis, quam iusti consequuntur ante resurrectionem secundam, in quâ demum habebunt beatitudinem completam et adæquatam, conc.; resurrectionis primæ in ordine ad mortem secundam impiorum, nego. Alioquin non dixisset ibid. S. Joan. de reprobis: *Cruciantur die ac nocte in secula seculorum*, et commemoratâ morte secundâ, non addidisset: *Et qui non est inventus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis*.

Quod verò additur: *Ecce nova facio omnia*, dictum est quoad eos qui vicerint, seu quoad electos, non autem quoad reprobos, qui mittendi sunt in stagnum ignis (2).

II. Obj.: 1° Ex antiquioribus patribus, juxta Petavium (3) pauci Origeni assensi sunt docenti futuram aliquando liberationem diaboli ejusque satellitum à pœnis, quibus premuntur, easque finem habituras esse; plures verò ad damnatos homines quod spectat; et alii quidem plenius, alii levius et quasi cunctanter. Ita præ cæteris ex Græcis Gregorius Nyssenus passim; necnon Gregorius Nazianzenus; ex Latinis autem S. Hieronymus pluribus in locis, S. Ambrosius, Ambrosiaster, auctor nempe qui Commentarios edidit sub e mentito S. Ambrosii nomine in Ep. ad Rom. et in Ep. ad Ephes. His addi possunt S. Justinus et S. Irenæus, quorum prior in Dialogo cum Tryphone, n. 5, aperte docet animas impiorum puniri, *quandiu eas esse, et puniri Deus voluerit*; alter verò lib. 2 cont. Hæres., c. 64, pariter asserit animas non secus ac res cæteras perseverare, *cum eas Deus et esse et subsistere voluerit* (4). Ergo. — Resp. 1°: Transeat ant.; nego cons.; unius enim vel alterius Patris auctoritas infirmare nullo modo po-

(1) Ernestius opusc. theolog. p. 477: « Quid sit, inquit, ἀποκατάστασις de eo dissensere omni tempore interpretes, et in explanando etymologiam potius verbis et lexicorum vulgariū auctoritatem secuti sunt, quam Scripturas ipsas audiverunt, suntque nonnulli ad fanaticas opiniones prolapsi. » His subscribit Kuinoelius, qui præterea addit: « Vox ἀποκατάστασις significat emendationem, restitutionem in pristinum statum, mutationem in meliorem conditionem... » Hæc autem vocabuli notio parum conveniens est huic loco, cum sermo sit de vaticinium eventum. Sed ἀποκατάστασις notat etiam perfectionem, absolute consummationem, quæ significatio contextui apprimè congruit... Petrus autem per τοὺς χρόνους τῆς ἀποκατάστασις πάντων ἐβλήθη, κ. τ. λ., per tempus quo omnia perficientur, absolventur, omnia eventum habebunt, quæ prædixerunt prophetæ, intellexit, inaugurati regni Messiani et eventa, quæ eum præcedent, latiore doctrinæ Christi propagationem, resurrectionem mortuorum, iudicium extremum, etc. » Conf. Act. 1, 6. Matth. 17, 11. Sensus ergo omnino est: usque ad finem mundi. » Comment. in lib. nov. Test. historicos, vol. 4 in h. l., ubi aliorum plurium recentiorum expositiones referuntur, quæ omnes huic collimant.

(2) Conf. Bossuet, l'Apocalypse avec une explication, ch. 20, Œuvres, ed. Liège 1766, tom. 2.

(3) Lib. 3 de Angel. cap 6 et 7.

(4) In edit. autem Maur. lib. 2, c. 34, n. 4.

test argumentum, quod ex communi cæterorum Patrum consensu, et constanti ac perpetuâ Ecclesiæ traditione et fide conficitur. Resp. 2°: Dist.: Et iisdem patres si pravi quidquam scriptis suis ex Origenis lectione intexerunt, eodem Petavio teste (1), identidem emendarunt, conc.; in illâ sententiâ persisterunt, nego. Profectò vel ipse Origenes hom. 7 in Exod. scribit: « Audi de peccatoribus et iis qui præsens seculum diligit, quæ sit propheta sententia. Vermis enim, inquit, eorum non morietur et ignis eorum non extinguetur. Isti sunt vermes quos generat divitiarum cæca cupiditas, etc. » (2). Porro si avarorum cæterorumque peccatorum vermis juxta Origenem non moritur, neque ignis extinguitur, pœna debet esse perpetua. S. Gregorius Nyssenus, cujus tamen opera ab Origenistis interpolata fuisse Germanus, Nicephorus, Photius alique contendunt (3), in oratione adversus eos, qui castigationem ægrè ferunt, hæc scribit: *Misera (anima) tum suæ se temeritatis vehementer accusans lugensque, ac plorans et gemens in locum quemdam tristem, tanquam angulum abjecta permanebit, luctu nunquam finito, ac insolabili in æternum pœnas luens*; atque orat. 5 de Beatitudinibus: *Quis, inquit, extinguet flammam? Quis avertet vermem nunquam morientem?* Quæ quidem aperta sunt aded ut nullam dubitationem circa ipsius mentem relinquunt.

Nec minus ea sunt aperta, quibus S. Gregorius Nazianzenus propria sensa promit orat. 15, ubi de damnatis ita scribit: *Hos autem simul cum aliis, vel potius ante alia, istud excruciat, quod a Deo projecti sint, atque inustam in conscientia sempiternæ ignominie notam gerant*. Addit ib. damnatis nullum locum esse penitentiae, neque morum correptioni. S. Hieronymus passim doctrinam catholicam profitetur de æternitate pœnarum omnium damnatorum indiscriminatim, tum nempe infidelium, ut omnes fatentur, tum fidelium seu Christianorum. Etenim, in cap. 5 Isa. expendens illa Isaie verba: *Dilatavit infernum animam suam*, inter cætera inquit: *Qui seculi deliciis occupati, nec respicientes opera Dei... detrahentur in gehennam, ibique æternis cruciatibus deputati, potentiam et superbiam miseriam cernent, et humilitate mutari*. Quod si alicubi videtur finem aliquem christianorum damnatorum pœnis indicare, vel dicendum est ipsum ex alienâ sententiâ hæc protulisse, ut ipsemet testatur sæpè fecisse (4).

(1) Ib., c. 8, § 10.

(2) N. 6. Conf. Huetium in Origen. lib. 2, quest. 11, § 25.

(3) Apud Patuzzi op. c. lib. 3, c. 17, § 12, seqq.

(4) Lib. 1 contra Ruffinum testatur Hieronymus: « Se in commentariis, ut se habet lex et consuetudo commentariorum, multa ex aliorum sententiâ non approbo sed referendo tantum dixisse. » Quod et repetit in præf. Comment. in Jeremiam. Quare merito cl. Vallarsius ad Hieronymi verba, quæ leguntur in Comm. in cap. 66 Is.: « Porro qui volunt supplicia aliorum quando finire, et licet post multa tempora, tamen terminum habere tormenta, his utuntur testimoniis, etc. » adnotat: « Planè igitur injuriosi in Hieronymum sunt, qui eum consentire calumniantur illis, qui terminum habitura malorum hominum tormenta somniant, et probare conati sunt. Liquet enim, non

vel locutum de peccatoribus levioribus culpis obstrictis, aut si de gravioribus peccatis commaculatis, de iis disserit, quos suorum delictorum ante mortem pœnituerit (1). Luculenta pariter sunt, quæ scribit S. Ambrosius de æternitate pœnarum. Etenim catholicam hanc veritatem profitetur Enarr. in Ps. 118, ubi inquit: *Scientes igitur in æternum mansura judicia omnia justitiæ Dei, caveamus ne opera nostra displiceant, et in æternum incipiamus subire iudicium*; et alibi sæpè (2). Dum igitur loquitur de fine pœnarum, quas incurrunt peccatores, id asserit de iis qui adhuc in hæc vitâ degunt, nullâ verò ratione de additis jam pœnalibus suppliciis alterius vitæ (3).

Etsi possemus prætermittere Ambrosiastrum, utpote exigua auctoritatis scriptorem, attamen et ipsum admittere cum cæteris pœnarum æternitatem liquet ex iis quæ leguntur in cap. 2 Ep. ad Rom., ubi hic auctor post hanc vitam nullum superesse penitentiae locum disertissimè inculcat.

S. Justinus in objecto loco disputat de animorum immortalitate, contenditque eos minimè eadem immortalitate frui, quâ Deus ipse pollet, sed eam habere communicatam et dependentem à Deo, ideòque subdit: *Cruciari animas impiorum, quoad eos cruciari, et esse vult*; cum verò Deus velit eas semper esse, cum immortales naturâ ipsas condiderit, hinc pariter vult eas semper cruciari. Quod in Apol. 1 absque ambage declarat dicens: *Qui autem improbè vivunt, nec immutantur, eos igne æterno credimus puniri*.

Eodem sensu locutus est S. Irenæus, ut patet ex scopo quem sibi proponit; cæterum ipsum tenere impiorum pœnas æternas evidenter ostendunt, quæ tum in eodem capite habet, tum in præcedenti, ubi inter alia scribens de iis quibus dicitur: *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum*, absolute subdit: *Isti erunt semper damnati* (4).

Inst.: Saltem aliquod levamen in iis pœnis potest in damnatis derivari ex orationibus viventium, quod 1° nonnulli Patres insinuant (5), et 2° non pauca Missalia, quæ collegit Jo. Lamius, in quibus Missa refertur in quâ postulatur à Deo saltem *ut tolerabilia fiant ipsa tormenta*. 3° Hæc autem consuetudo ab eâ non differt, quam adhuc servat Ecclesia Græca, teste Renaudotio (6). Ergo. — Resp.: Nego ant.; Ad primum, dico si qui sint Patres qui hoc asserant, quod tamen non immeritò alii negant (7), non ex peculiari unius vel alterius

suo illum sensu, sed tantum ex commentatoris officio testimonia in eam partem hic recitare.

(1) Conf. Patuzzi op. cit. c. 11.

(2) Conf. ib. c. 17, § 16, seqq.

(3) Ibidem.

(4) C. 28, n. 2, ed. Massueti, aliàs c. 47, cap. autem 40 cit. edit., n. 1, seqq. Ex professo adstruit præmia et supplicia æterna pro diversitate meritorum à Deo preparari.

(5) Apud Petav. de Angel. lib. 3, c. 8, § 18.

(6) Perpétuité de la foi, tom. 5, liv. 8, ch. 10.

(7) Conf. Patuzzi op. cit. lib. 3, cap. 7, § 11, seqq. Conf. etiam Sinsartum O. Ben. in op. Défense du dogme catholique sur l'éternité des peines, etc. Paris 1748.

sensu diducendum esse de Ecclesiæ doctrinâ, sed ex unanimi aut communi ipsorum consensu, præsertim ubi ipsis cæteri adversantur, et quod caput est, adversatur Ecclesiæ praxis, quæ profectò, teste Augustino, nunquam consuevit pro damnatis orare (1), prout ipse Petavus animadvertit (2). Ad secundum, resp.: Missalia, quæ levissimâ quâdam jactantiâ protulit Lamius, ut ostendit Zaccaria, non nisi pauca sunt, et probabilius nunquam, neque in ipsis particularibus Ecclesiis, ad quas pertinuisse dicuntur, in usum deducta fuerunt, nec nisi post an. 890 conscripta sunt à quibusdam monachis, quum Ardevaldus Floriacensis monasterii abbas in diœcesi Aurelianensi novum hoc fecerat jussum, ut preces pro damnatis ad Deum funderent, « quatenus etsi perpetuis non merentur absolvi cruciatibus, saltem minoribus mulctarentur à stricto iudice pœnis (3) ». Ad tertium, resp. Ecclesiam Græcam recentis ævi nullius auctoritatis esse, siquidem cum in pluribus aliis erraverit, in hoc etiam errare potest. Ipso fatente Lamio (4) Græci in hæc parte à vetustioribus sacrisque Ecclesiæ institutionibus longè abscedunt (5).

PROPOSITIO II. — Dogma de æternitate pœnarum recte rationi minimè adversatur.

Si dogma de pœnarum æternitate revelatum à Deo est, ut ostendimus, evidens est ipsum cum rectâ ratione pugnare non posse, ut sæpè aliàs animadvertimus. Sed præter hoc generale principium, directæ insuper à theologis rationes afferri solent, quæ sin minus ostendant ex uno rationis lumine æternitatem pœnarum peccatis gravibus debitam esse, evincunt saltem nullam involvere repugnantiam. Ut enim increduli demonstrare possent dogma istud aliquam repugnantiam involvere, deberent ostendere peccato lethali, quod hominem avertit à Deo ultimo ipsius fine, talem pœnam tum privativam tum positivam convenire non posse: atqui tantum abest, ut id increduli efficiant, ut nec pauca, neque levia momenta contrarium potius evincant. Pœna enim privativa, quam damni vocant, quæque consistit in perpetuâ amissione felicitatis, ad quam homo conditus est, sponte suâ quodammodo exoritur ex eâ vivendi ratione, quam secutus est reprobis dum viveret: est insuper et ipsa una ex iis necessariis et generalibus connexionibus, quæ intercedunt inter causas et effectus (6). Cum enim potuisset ac de-

(1) Lib. 21 de Civ. Dei c. 21, n. 1.

(2) Loco jam citato.

(3) Conf. prolixam notam appositam ad l. c. Petavii. Vid. pariter de hoc argumento eruditam dissertat. Franc. de Berleudi Cler. reg. de Oblationibus ad altare § 5, n. 9, p. 81, seqq. Venet. 1745.

(4) In Hodoporico, pag. 315. De hoc autem subleste, fidei auctore Conf. Lettere di Atromo Traseo-maco calabrese. Venez. 1741.

(5) Conf. ipsum Renaudotium l. c., ubi prolatis diversis Græcorum recentiorum absonis doctrinis circa animarum statum post hujus vitæ interitum, concludit: « Telle est la théologie des Grecs modernes, et il est aisé de prouver que l'ancienne église n'a rien enseigné de semblable; » prout reipsâ ibid. ostendit.

(6) Hinc Leibnitiū in Syst. theol. p. 533: « Quo-

buisset, quamdiu in vivis agebat, per bona opera ad beatam vitam, quæ in summo bono posita est contendere, per prava opera volens libens tanto bono in perpetuum nuntium remisit, ac sese in eum statum projecit in quo amissam semel felicitatem recuperare non potest; non aliter aut si quis se oculis privaret et tamen æternum viveret, æternum cæcus esset. Atque ex hinc patet sponte enasci adversus ejusmodi hominem poenam positivam necessariam æternam; intrinsicam nempe, cujusmodi est horror conceptus ex deformitate subversionis in ipsum illate à majori vel minori criminum suorum numero et fœditate, afflictio summa ex bono amisso, et desperatio illud aliquando recuperandi; quæ quidem afflictio in immensum augetur ex comparatione eorum, qui cum pares olim illi essent, æternam ac plenam felicitatem adepti sunt; acerbus animi stimulus, qui exurgit per se ex patris sceleribus, quique veluti vermis ut loquitur Evangelium, non morietur, sed perpetuo delinquentem excruciat; aliaque ejusmodi, quæ nedum fides docet, sed et recta ratio suadet. Concludendum igitur est, dogma de æternitate poenarum hæc ratione expositum ad severiorem fidei normam non solum nihil præ se ferre, quod sive cum notione divinorum attributorum, sive cum recta ratione pugnet, sed præterea nihil in eo esse, quod cum iisdem attributis et cum recta ratione non apprimè congruat. Demum præter has poenas privativas et positivas intrinsicas ex illis necessariis oritur, aliis extrinsecis, quas *cruciatibus* appellamus, torqueri reprobos debere suadet pariter recta ratio ipsa, quæ docet sontem ab iis esse plectendum, quibus dum viveret abusus est, quibusque sibi damnationem meruit. Ut enim arguit S. Thomas: « Sicut recte agentibus debentur bona, ita perversè agentibus debentur mala: sed illi qui recte agunt in fine ab eis intento percipiunt perfectionem et gaudium; è contrario ergo debetur hæc poena peccantibus ut ex his, in quibus sibi finem constituunt, afflictionem accipiant et nocumentum. Hinc est quod divina Scriptura peccatoribus comminatur non solum exclusionem à gloriâ sed etiam afflictionem ex aliis rebus. Dicitur enim Matth. 25: *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum*; et in Ps. 10: *Pluet super peccatores laqueos ignis, sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum* (1). » Addere demum præstat Deum absque his poenis æternis hominum generi non satis præsto fuisse præsidii efficacibus, ut ipsam in officio contineret et ad ardua, cum

« tiescumque anima, inquit, è corpore discedens in statu est peccati mortalis, adeoque malè affecta erga Deum, sponte quâdam suâ (quemadmodum pondus semel abruptum neque ab externâ causâ denuò retentum atque exceptum) in exitu hararum delabitur, atque à Deo abalienata, sibi ipsi damnationem irrogat.... usque adeo, ut pii quidam viri sentiunt tantum esse damnatorum odium erga Deum, ut nolint ad gratiam ejus confugere, ac vel ideo æternam sibi infelicitatem accersant prorogentve, eoque minus minari debemus justis iudicis severitatem, neque ad Originis clementiam devenire necesse est, » etc.

(1) Cont. Gent. lib. 5. c. 445, n. 4.

opus est, impelleret; sublatâ enim poenarum æternitate, homines ita sunt animo comparati, ut in cupiditatum præsertim aestu cætera quæcumque motiva parvipendant. Homini enim cupiditatibus vehementibus abrepto, quidquid æternum non est, nihil est, ut quotidiana experientia constat.

Difficultates.

I. Obj.: Dogma de Æternitate poenarum pugnat cum divinâ bonitate, sapientiâ et providentiâ. Pugnat præterea cum divinâ misericordiâ atque clementiâ. Pugnat denique cum divinâ æquitate atque justitiâ; ergo nullo modo ferri debet.—Resp.: Dist. ant.: Dogma istud pugnat cum his attributis, prout concipiuntur ab incredulis, seu prout hæc sibi gratuito ipsimet in animo fingunt, conc.; prout verè in Deo sunt et accipi debent, nego. Itaque increduli judicant de re sibi prorsus incomperatâ; ad hoc enim, ut ostenderent poenas æternas pugnare cum recensitis Dei attributis, deberent ante omnia definire quid speciatim exigant, quid refugiant hæc Dei attributa, quod cum præstare nullo modo valeant (1), corrui ex hæc unâ consideratione tota moles, cui superextruunt increduli suas difficultates.

I. Inst.: 1° Ea est omnibus insita ab ipso auctore naturæ Dei notio, ut sit infinitè bonus atque beneficus pater, qui nos filios suos 2° ideo ex nihilo condidit, ut efficeremur tandem aliquando compotes sempiternæ illius felicitatis, cujus in corde nostro vehemens ac necessarium desiderium atque appetitum indidit. Si igitur ad hanc nullo unquam tempore unus etiam homo non perveniret, finem sibi præstitutum Deus vel in illo uno non assequeretur, 3° ac vehemens ille qui in nobis est beatitudinis appetitus inanis esset, imò ad hoc tantum indidisse Deus censendus esset, ut homines magis magisque torqueret ac miseriore efficeret: quod de divinâ bonitate nefas est suspicari. Licet verò à possessione finis jure excludantur, plectanturque suppliciis homines, qui à rectâ viâ deflectunt, nec rectum servant ordinem quem Deus ipsis servandum præfinivit; at sapientis optimique provisoris est, ut eosdem per istiusmodi poenas ad tempus inflictas in viam rectam reducat, atque in eum ordinem restituat, quo digni reddantur æternâ felicitate, quod à summâ Dei sapientiâ expectare necesse est. 4° Cum enim peculiaris curam gerat de rationalibus creaturis, earumque felicitatem tanquam finem sibi præstiterit, eo modo de iis disponere debet, qui magis congruat ipsarum beatitati. Nemo autem ambigere potest, quin ipsarum bono magis congruat, ut defectus, si quos incurrerint, vel per gratiam vel per vindictam reparentur, atque creaturæ rationales in eum statum restituantur, in quo supremâ felicitate perfrui valeant, quam ut perpetuo puniantur. Ergo tum cum Dei bonitate, providentiâ ac sapientiâ pugnat, etc.—Resp. ad primum: Dist.: Est Deus infinitè bonus, at eâ bonitate quæ consistit in amore ordinis, justis et rectis, concedo; eâ

(1) Conf. Spedalieri Diritti dell'uomo, lib. 4, c. 12, § 16, seqq. Conf. etiam Feller, Catechisme philosoph. l. c. § 471, seqq.

bonitate quam sibi increduli fingunt, nego. Ad secundum, dist.: Deus nos ex nihilo condidit, ut efficeremur compotes æternæ beatitudinis per eam viam ac per illa media quæ Deus ipse constituit, concedo; absolute, seu per viam quâ impii incedere volunt, nego. Desiderium porrò beatitudinis, quod Deus nobis indidit, nos monet ut virtutem sectemur, per quam solam ad illud desiderium explendum aliquando pervenitur, cum hujus desiderii complementum pendeat à conditione, quæ à nobis divinæ gratiæ ope ponenda est.

Sic Deus non assequeretur præstitutum sibi finem, si unus etiam homo ad beatitudinem non perveniret, distinguo: Finem particularem et proximum, qui consistit in æternâ angelorum et hominum felicitate sub conditione assequendâ, concedo; finem generalem et ultimum, qui est ipsa gloria Dei, ut suo loco exposuimus, aut finem proximorem, qui est bonum totius universi, quodque exurgit ex impiorum supplicio, nego. Porrò Deus voluit angelos et homines ad beatitudinem pervenire, dummodò ea præstent quæ ad eam conducunt; alioquin si se ea indignos reddant per legis transgressionem, sibi tantum id tribuere debent, si eam non consequantur. Si vis ad vitam ingredi, ait Christus, *serva mandata*; item: *Discedite à me, operarii iniquitatis*.

Ad tertium, dist.: Inanis esset beatitudinis appetitus à Deo inditus, si potentiâ et præsidii necessariis ad eam pervenienti homines essent destituti, concedo. Si his mediis abundent, nego. Tunc scilicet inanis esset iste appetitus, si homines aut angeli etiam præstando, quidquid ab ipsis per Dei gratiam exigitur ad beatitudinem non perveniret: minimè verò, si eam reipsâ assequantur rectè iis præsidii utendo.

Neque obstat quod ingerunt sapientis provisoris esse, ut per poenas temporarias delinquentes ad ordinem revocentur, ex quo illi desciverunt; in hoc enim adversarii tanquam certum id sumunt, quod in questione est positum; utrumque scilicet necne Deus teneatur creaturas ad illum ordinem revocare, in quo felicitatem amissam recuperent, si ipsæ ex propria pravitate ab eâ exciderunt. Teneturne Deus restituere oculos insano illi, qui eos sibi volens eruit (1)? Ad quartum, resp. 1°: Nego suppositum, ut constat ex dictis, cum Deus minimè sibi præstiterit felicitatem creaturarum ut unicum finem. Resp. 2°: Dist.: Creaturarum felicitatem Deus ut finem sibi præstituit secundarium, subordinatum et conditionatum, concedo; ut finem primum, ultimum et absolutum, nego (2).

II. Inst.: Saltem nequit hoc dogma consistere cum divinâ pietate atque clementiâ. 1° Pietas enim sive misericordia est compassio aliena calamitatis, et ad eam relevandam impellit. Clementia verò est quædam animi lenitas in poenis irrogandis, movetque ad eas minuendas, aut sublevandas. 2° Tantum porrò abest, ut cum his virtutibus componantur æternæ poenæ, ut potius Deum ipsarum auctorem sævum atque crudelem exhibeant. Etenim crudelem, ut inquit Bayle, ex innatâ quâdam nostris animis pietate existimamus, ex-

(1) Conf. S. Th. l. c. c. 71, n. 5.

(2) Ib. c. 64, et l. 4. c. 86.

horremusque judicem aut principem lento igne punientem reum, ut diutius horrendus ille cruciatus perduret. Supremum, quod sontibus per judicem sententiam inferri solet supplicium, plerumque brevissimo absolvitur tempore: nec ulla civilium gentium auctoritas approbat, quod diutino tempore torqueantur, quos nece condemnat: nemo est, qui non commoveatur et non excandescat in carnificem, qui non uno tantum ictu, sed altero, aut tertio vel quarto caput abscondat. Quantò igitur magis sævitiæ præferret et crudelitatem Deus, si infelices damnatos sic plecteret, ut non unius, aut alterius diei, sed æternò igne crementur? 3° Si hæc accedat ex communi omnium philosophorum consensu æquum judicem in inferendis poenis communi utilitati sibi tanquam finem præstituere debere, juxta celebre illud effatum, quod Seneca laudat lib. 1 de Clementiâ: « Nemo prudens punit quia peccatum est, sed ut non peccetur, » demonstratum jam ac certum est non posse Deum in poenis æternis infligendis sævitiæ notam effugere, quia non puniret reos ad emendationem ac correctionem, sed punitionem ipsam quaereret propter se, in eaque propter se delectaretur, cum nulli futuri sint in æternitate, qui ex reproborum poenis utilitatem aliquam percipere possint. Ergo.—Resp.: Nego ant.; ad primum, dist.: Ita tamen ut Deus illas erga omnes et semper et eadem ratione exercere minimè teneatur, concedo; ut erga omnes semper et eadem ratione teneatur eas exercere, nego. Aliud enim est in Deo has proprietates seu dotes inveniri, de quo dubitari nequit, aliud verò est earundem exercitium et exercitii modus. Si quidem, ut præclarè observat S. Thomas (1) ad hoc, quòd tum severitas tum clementia virtutes sint, *secundum rectam rationem esse debent*; hinc cum Deus jam pridem clementiam atque pietatem erga homines vel angelos viatores exercuerit juxta consilium sapientiæ suæ rectissimamque rationem, potest impios, quin illum virtutes istæ detrimentum capiant, in iis cruciatibus perpetuo deserere, in quos ipsi sese conjecere eorumque minimè lenire dolores, qui sunt effectus necessarij vitæ anteactæ, juxta ea quæ in probationibus dicta sunt. Ad secundum, resp. 1°: Nego. Ad id porrò quod additur à justitiæ humanæ exemplo petatum, atque ex solâ imaginationis nostræ ludificatione auctum dico nimis probare, alioquin si quid evinceret, sequeretur neque diù, ut Origeniani contendent, et plerique ex adversariis nostris ultrò contendunt, impios posse poenas dare, sed vix unico temporis momento ipsorum cruciatus absolvi debere. Resp. 2°: Dist.: Si hæc Dei cum ipsis agendi ratio mensuram excederet, concedo; si non excedat, nego. De Deo porrò hoc sentire nefas est, qui in poenis inferendis non solum nunquam prætergreditur mensuram seu modum, quem peccatorum gravitas exposcit; sed præterea neque hunc modum ad amissum attingit; quare receptum est aliud in scholis effatum, Deum punire *citra condignum*. His addendum, nihil, ut diximus, ab Ecclesiâ definitum circa harum poenarum naturam,

(1) 2-2, q. 157, ar. 2, ad 1.

que præter intrinsecas et necessario ex ipsâ culpâ profucentes damnatis positive inferuntur: hinc frustra Bayle plus æquo suæ imaginationi indulgens hæc ad dogma de æternitate poenarum impugnandum interquet. Ad tertium, dist.: Censeretur crudelis iudex humanus, cujus finis potissimum est bonum exterius reipublicæ procurare ac subditos in officio continere, concedo; Deus, subd. Si posset velle punitionem propter se, transeat; si ex amore justitiæ, de quo solum delectatur, et in quem tendit, nego. Optimè S. Thomas: « Est autem concedendum, inquit, quòd poenæ inferantur à Deo non propter se (id est, propter ipsas poenas), quasi in ipsis Deus delectetur, sed propter aliud, scilicet propter ordinem imponendum creaturis, in quo bonum universi consistit... infligit igitur Deus pro quibusdam peccatis poenas æternas, et ut debitus ordo servetur in rebus, qui ejus sapientiam demonstrat (1); » et alibi duplicem profert causam ob quam poenas æternas in statu æternitatis inutiles minime fore ostendit: « Sunt enim, ait, utiles ad duo: primò ad hoc quòd in iis divina justitiâ conservetur, quæ est Deo accepta propter seipsam; unde Gregorius IV dialogorum: *Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur; quia autem justus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur.* Secundo ad hoc sunt utiles ut de his electi gaudeant, dum in his Dei justitiâ contemplantur, et dum se evasisse eas cognoscunt, etc. (2). » Adde et hanc difficultatem evanescere, si ea accuratè perpendantur, quæ in probationibus attulimus.

At, inquit, ea est poenarum natura, ut ad respicientiam tandem, et correctionem reum adducant. Quis porrò sibi persuadeat, Deum adeò misericordem et clementem nullo pietatis sensu erga miseros permotum iri, nec eorum auditorum gemitus et clamores, ut veniam sceleribus concedat?—Resp. 1° perperam supponere adversarios hujus salutaris respicientiæ capaces esse reprobos, qui utpote in termino constituti meriti ac demeriti incapaces sunt, gratiâ præsertim privati, quam ipsis Deus dare non tenetur. 2° Eosdem perperam item supponere omnes poenas medicinales esse, et ad correctionem delinquentis infligi, cum sæpè ad instaurandum perturbate justitiæ ordinem infligantur.

III. Inst. Negari demùm non potest ejusmodi dogma adversari divinæ justitiæ. Etenim juxta immutabilem justitiæ legem sua debet esse inter culpam et poenam proportio aut æqualitas, ut scilicet nemo amplius pu-

(1) L. 5 cont. Gent. c. 144. Grotius præterea de Jure belli et pacis c. 20, ostendit nullum habere locum quoad Deum hoc Platonis effatum, quòd à Senecâ adeò commendatur. Sic enim loquitur: « Nam homo ita homini alteri ipsâ consanguinitate alligatur, ut nocere ei non debeat, nisi alterius boni consequendi causâ. In Deo alia res est, ad quam Plato dictam sententiam malè extendit. Dei enim actiones niti possunt ipsi summi domini juri, præsertim ubi meritum speciale accedit, etiamsi finem nullum sibi proponat extra ipsas, ita ut cum impium punit, non alio fine hoc faciat, quam ut puniat, seu puniendo justitiâ demonstrat, etiamsi ad neminem exemplum pertineat. » (2) In Suppl. q. 99, a. 1, ad 4.

niatur quàm meritum ejus exposcit: atqui nulla est, nec intelligi potest proportio aut æqualitas inter culpam momentaneam aut temporariam, et poenam sempiternam. Ergo injuriæ Deo sunt, qui hujusmodi poenas ab illo inferendas existimant, omnemque destruunt divinæ æquitatis ideam (1). Ergo. — Resp.: Nego ant. Ad prob. dist.: Nulla est proportio aut æqualitas spectato tempore peccati et poenæ duratione, concedo; spectato reatu culpæ et poenæ inflictæ, nego. Duplex enim spectari debet proportio aut æqualitas inter culpam et poenam: altera quæ exurgit ex personâ lædente et personâ læsâ, et ex hæc parte, ut mox dicemus, proportio servatur inter culpam lethalem et poenam æternam; altera, quæ inter majorem vel minorem delicti gravitatem et inter majorem vel minorem poenæ acerbicatem consistit, et in hæc pariter servatur proportio. Nulla autem requiritur inter durationem peccati et poenæ inde consecute durationem: alioquin furtum, adulterium, homicidium aliaque ejusmodi scelera non deberent nisi uno temporis instanti puniri: cum tamen certum ac receptum sit in societate ipsâ politicâ perpetuo quandoque carcere vel exilio, quandoque etiam morte ipsâ mulctari, in quâ non occisionis tempus spectandum, sed perpetuâ potius è viventium societate ablegatio, quæ poenæ divinitus inflictæ æternitatem adumbrat ac repræsentat. Falsum igitur est quòd assumebatur vel injuriam Deo irrogari, vel destrui omnem divinæ æquitatis ideam ab iis qui revelatione duce poenarum æternitatem à Deo infligendarum propugnant.

IV. Inst.: Atqui per hanc doctrinam omnis prorsus divinæ æquitatis notio destruitur. 1° Siquidem præcipua ratio, cur Catholici poenis æternis delinquentes plecti debere autumant, huic innititur principio: « nunquàm posse in damnatis cessare calamitatem, quia nunquàm ipsi possunt cessare à malitiâ. » Quod tamen principium falsum esse multis argumentis patet. Docet enim recta ratio posse semper creaturas cessare à malitiâ, quoniam vel destrui à Deo possunt, vel converti quolibet temporis momento: quòd si à malitiâ reverà cessare non possunt, hoc ipso cessant quòd cessare non possunt, sicut amentes, qui ideò peccare jam desinunt, quia vitare peccatum nequeunt. Sed dato quòd invecia per culpam subversio semper in damnatis perseveret, frustra inde colligitur et ipsam poenam perseverare semper debere; 2° debitum quippe poenæ extingui potest per *satisfactionem*, ut vocant, ad quam non requiritur voluntaria acceptatio poenæ, sed mera ipsius tolerantia, ut evincitur ex poenis, quæ in delinquentes ab humanis iudicibus inferuntur. Quanquàm enim reus aut furti aut homicidii à pravâ voluntate non recedat, imò in eâ constanter perseveret ac poenam sibi per leges inflictam iniquo animo subeat, non idcirco magis punitur, quàm puniri meretur et solet, si deprehensus in scelere ejusdem statim poeniteat et illatam poenam libenter sustineat. 5° Altera ratio cur Catholici censent æternâ poenâ jure culpam lethalem puniri, petitur ex

(1) Ita auct. Religion. essent.

offensâ vel injuriâ infinitæ malitiæ, quam peccator Deo irrogat; at neque hæc ratio magis solida est; tum quia non desunt catholici theologi, qui absolutè negant injuriam propriè dictam per peccatum Deo irrogari: eamque si reipsâ irrogaretur, neque subjectivè, ut aiunt, neque objectivè simpliciter esse infinitam, seu infinitæ malitiæ; 4° tum præterea quia certum est malitiam aut minui aut augeri pro majori minorive cognitione ejus qui offendit; cognitio verò quam nos de Deo habemus, adeò imperfecta et exigua est, ut penè nulla dici possit, ideòque et malitiæ peccati; 5° maximè quòd peccata nec Deo invito patrentur, cui propterea nulla sit injuria juxta receptum à philosophis effatum *multus patitur injustum volens*; 6° facultas verò peccandi non à peccatore, sed à Deo ipso sit, qui illam præbuit et conservat. 7° Adeò hæc hominum mentibus altè insculpta sunt, ut propterea æternitas poenarum, quæ prædicatur, vix conferat ad delinquentium numerum minuendum; neque enim honestiores probioresque Catholici sunt, qui ejusmodi æternitatem se credere profitentur, quàm cæteri, qui ejusmodi dogma rejiciunt. Ergo. — Resp.: Nego maj.; ad primum, esto quòd ejusmodi ratio ex iis sit quæ à nonnullis theologis afferri solet ad ostendendam justitiæ divinæ æquitatem in reprobis puniendis; at nec sola, nec præcipua est, eamque nos nec attigimus quidem. Sed hoc etiam dato, negamus falsum esse ejusmodi principium in subjectâ materiâ, dummodò ritè intelligatur, neque contrarium evincunt, quæ ab adversariis allata sunt. Etsi enim inprimis fieri possit absolutè, ut dicitur, atque spectatâ Dei omnipotentia ejusmodi reprobos vel converti vel destrui posse, videndum tamen superest an Deus ad alterutrum teneatur, aut saltem velit; primum verò nunquàm adversarii ostendent, eo ipso quòd de Dei naturâ et attributis nonnisi imperfectam et inadæquatam cognitionem habeant; alterum verò scire non possunt nisi per manifestationem divinæ voluntatis: jam verò Deus revelatione contrariam suam manifestavit voluntatem. Aut igitur adversarii divinam revelationem admittunt aut rejiciunt; si rejiciunt, in summâ versantur ignorantia; si admittunt, de contrariâ omninò constat. Ergo nihil evincunt in quâlibet hypothesi (1). Illud verò quòd subdunt, cessare reprobos à malitiâ hoc ipso quòd cessare non possunt, concedi ipsis potest si agatur de malitiâ *actuali*; ast falsum est si sermo sit de malitiâ præteritâ, quæ jugiter et virtualiter perseverat. Ludunt igitur in verborum æquivocatione adversarii, dum autumant juxta nos in perpetuum puniri damnatos, quia reprobi in damnatione detrusi semper actualiter peccant, quòd tamen falsum est, quàm talis minime sit sensus scholastici illius effati. Ideò autem theologi docent semper peccare damnatos, ac propterea semper puniri, quia virtualiter in ipsis perseverat perversa illa voluntas, quæ in illis, cum adhuc in vivis agerent, jamdiu inerat, per quam Deo ultimo ipsorum fine posthabito, adhererunt tanquàm ultimo fini creaturis, quæ quidem voluntas salutariter

(1) Conf. de hoc Tertull. lib. de Resur. carnis, c. 33.

mutari in ipsis non potest, quia in termino constituti sunt, ex defectu gratiæ, quam Deus, ut diximus, conferre ipsis non tenetur, præsertim quòd revelatione novimus, nunquàm eam ipsis esse daturum. Atque hinc responsio patet ad exemplum adductum de amente (1).

Ad secundum, dist.: Si debitum ejusmodi naturæ sit, ut possit extingui, concedo; si sit inextinguibile, nego. Porrò ex dictis patet nunquàm posse per poenam extingui debitum, quòd reprobi contraxerunt per suam culpam, quæ jugiter perseverat: cum autem poena à Deo infligatur ad restituendam in pristinum subversam æqualitatem ordipis, quam culpa invexit, evidens est, ejusmodi æqualitatem, seu justitiæ reparationem aliter induci non posse, nisi tamdiu rebellis creatura deprimatur per poenam, quamdiu adversus Creatorem et ordinem ab eo constitutum insurgit per culpam, et tamdiu puniatur contra ejus voluntatem, quamdiu per pravum affectum reluctatur Dei voluntati; cum verò hæc salutaris conversio absque gratiâ, quæ tamen ei non datur, fieri nequeat, sequitur, poenam infligendam æternam fore. Atque hinc negatur paritas deducta ab exemplo humanæ justitiæ, cujus officium cum illud sit, ut politico tantum ordini ac quieti prospiciat, nec potest nec debet totum id removere, quòd pravum ac inordinatum est (2).

Ad tertium, dist.: Ritè intellecta, concedo; perverso sensu, ut adversarii faciunt, nego. Negamus præterea ejusmodi rationem ubi recto sensu accipiatur solidam non esse. Quòd si nonnulli theologi subtiles aliquot questiones excitârunt, num scilicet ad justitiæ rigorem injuria propriè dicta in Deum per peccatum irrogetur necne, aliaque ejusmodi, hæc minime offi-
ciunt rei substantiæ (3); in eo autem omnes consentiunt, gravem offensam Deo per peccatum inferri, et hominem per grave peccatum averti à Deo ultima fine, ac propterea se reum æternæ damnationis constituturæ. Verùm parùm interest peccatum seu culpam neque subjectivè neque objectivè esse simpliciter infinitam. Neque enim ex eo sigillatim inferimus æternitatem poenarum, quòd culpa infinitæ malitiæ sit, quòd facile damus, sed potius ex eo quòd voluntariè homo per culpam averterit se à Deo, ultimoque se sine privaverit, quemque ex se recuperare amplius nequit,

(1) Conf. Lessium de Justitiâ et Irâ Dei c. 23, n. 164 et seqq., ubi exponit quo sensu effatum illud theologium accipi debeat. Inter cætera n. 165 scribit: « Etiamsi semper peccent (damnati), non tamen puniuntur ob illa peccata, cum sint extra statum merendi et demerendi; sed solum puniuntur propter actum peccati, quem fecerunt in vitâ, quem vellent se nunquàm fecisse, et vehementer de eo dolent, quatenus tantorum malorum ipsis causa existit, et si possent, omnibus modis cuperent pro eo satisfactionem justam exhibere. Quòd autem semper peccent, id provenit ex desperatione, quia sciunt se nunquàm liberandos: ac proinde jam supponitur poena æterna propter solum actum præteritum decreta. »

(2) Conf. S. Th. 1-2, q. 87, a. 1, seqq., necnon ibi q. 72, a. 5.
(3) Conf. Vasquez Comment. in 1-2 S. Th. D. 140, n. 19. Sed vid. Lessium de divinis Perfect. lib. 13, c. 25 et 26.

nec Deus adjumenta ad ipsum recuperandum dare teneatur; ut si quis se è turri deiciat, quantum ex se est, in eo statu se constituit, à quo nunquam liberare se poterit.

Ad quartum, dist.: Et ex hoc illud solum inferitur malitiam peccati, quæ augeri aut minui potest, non esse simpliciter infinitam, concedo; non esse quadamtenus infinitam, seu ut scholæ loquuntur, secundum quid, quæ proinde majorem aut minorem gradum admittere potest, nego. Appositè S. Thomas inquit: « Peccatum... infinitatem quandam habet ex tribus: primo ex infinitate divinæ majestatis, in quantum offensa fuerat per contemptum inobedientiæ: quanto enim major est, in quem peccatur, tantò gravior est culpa, etc. (1). » Neque obest, quod personam offensam, scilicet Deum, non nisi imperfectà atque inadæquatà ratione cognoscamus; satis enim est ut sciamus ipsum esse finem ultimum, et per peccatum graviter offendi (2), quod in omni iethali culpà supponitur.

Ad quintum, dist.: Id est, Deo non resistente seu non impediente, concedo; positivè consentiente, nego. Peccata profectò non patrantur, si Deus ea non permitteret, aut impediret. Verùm ex eo quòd Deus ea non impediatur, minime sequitur Deum in ea consentire eaque approbare. Ut enim effectus, qui omissionem subsequitur, seu ex eà provenit, sit alicui voluntarius, necesse est ut in omittente aut non impediente debitum aut obligatio sit non omittendi ac impediendi; hanc verò obligationem aut debitum Deo inesse nunquam evincit adversari; quin potius fines altissimos Deus habet peccata non impediendi, ut ex iis constat quæ suo loco disseruimus (3). Ideòque nullum hic locum habet quod objicitur effatum: nullus patitur injustum volens.

Ad sextum, dist.: Id est libertas, quæ in se bona est, et in bonum finem nobis est à Deo concessa, concedo; quæ in se mala sit, aut data in malum finem, nego. Nam præter Dei intentionem homo abutitur dono, quo si divinè opitulante gratià benè uteretur, æternam posset sibi felicitatem comparare, prout reipsà ad eandem felicitatem adipiscendam ei fuit à Deo libertas concessa ut superius ostendimus.

Ad septimum, dist.: Ex defectu seriæ earumdem punarum considerationis, concedo; ex defectu sui, nego. Per se enim, ut patet, efficacissimæ sunt ejusmodi comminationes ad homines in officio continendos, et sunt validissima divinarum legum sanctio; quòd si homines ad hoc, ut cupiditatibus suis liberius indulgeant, ab iis mentem et cogitationem divertunt, quid mirum, si exiguus sit ipsarum effectus et fructus? Etsi

(1) Tum 3 p. q. 1, a. 2, ad 2; tum in 5, dist. 20, q. 1, a. 2.

(2) Notum est voces *offendi*, *offensionis*, in sensu translato accipi præsertim cum de Deo sermo est, qui certè propriè non potest offendi peccatis nostris, sed eo sensu usurpari has voces, quatenus per legis transgressionem injuria Deo irrogatur, et quidam saltem virtualis Dei contemptus ostenditur, ut passim T. I. post S. Thomam admonent.

(3) Tract. de Deo l. c.

ignis naturà suà ad comburendum et ad calefaciendum comparatus sit, attamen si vel materia ipsi non admoveatur, aut subtrahatur, profectò neque comburit neque calefacit: *Desolatione desolata est omnis terra*, inquit Propheta, *quia nemo est qui recogitet corde*, et *stultorum infinitus est numerus*, ut ait Sapiens. Sanè qui factum est, ut tot ex Catholicorum castris, in quibus si secum ipsæ humanæ mentes pugnare nolint, peccatum et punarum æternarum comminatio componi non possunt, declinaverint aut ad incredulitatem aut ad Protestantismum sive hæresin, nisi ut liberius viverent et à se excuterent tot conscientie stimulos? Cur tot in præsentiarum rationalismus progressus apud eosdem Protestantes facit? Hæc et non alia vera causa est.

Quamquam et illud addimus adversariorum non esse judicium ferre an pauci, an plures ii sint qui sempiterno gehennali supplicio exterriti meliores fiant, aut justi servantur, cum uni Deo id notum sit. Quin potius instituendo argumentum, ut vocant, à *minori ad majus*, dicimus; si tot tantaque patrantur scelera, non obstante validissimà ejusmodi sanctione, hæc sublata quid fieret (1)?

ARTICULUS IV.

De statu decedentium absque baptismo.

De iis hæc agimus, qui priusquam ad rationis usum perveniant, absque salutari lavacro ex hæc vitâ decedunt. Tales sunt omnes infantes, aut qui ab infantia statu, licet adulti jam atate, vel egressi non sunt vel non egrediuntur ex defectu aliquo physico; cujusmodi sunt, qui vulgò *cretini*, aut *maccones* nuncupantur, perpetuò amentes, etc. De reliquis enim adultis alibi recurrit sermo. Porro de infantibus, aut de iis qui infantibus æquiparantur, absque baptismo morientibus sancita hæc sunt à duobus conciliis œcumenicis Lugdunensi II et Florentino: « Credimus... illorum animas, qui in mortali peccato vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis ta-

(1) Conf. etiam quæ de punarum æternitate scripsit P. Rozaven. Soc. J. in op. *L'église catholique justifiée*, Lyon 1822, p. 68, seqq., quod opposuit cuidam neoterico ecclesie Russiæ scriptori Stourdza, quondam legato imperii apud Vinarium (Weimar) in circulo Saxonie. Hic enim auctor veritus non est omnes verere sordes Socinianorum et incredulorum ad infirmandum hunc fidei articulum. Attamen se membrum jactat ecclesie dictæ orthodoxæ (*schismaticæ*). Nec mirum est, cum enim in ecclesia Russiæ nullum jam subsistat principium unitatis in iis præsertim quæ ad fidem spectant (siquidem in cæteris supplet gubernium), hinc plures pro libito dant principia Lutherana, quandoque etiam Sociniana, tanquam doctrinam ecclesie Russiæ. Nemo tamen hinc; satis enim illic est alienos se ostendere ab ecclesia catholica, quæcumque demùm quisque doctrinæ principia profiteatur, parum interest. Expendemus suo loco discrimen, quòd Philaret quondam in academia Petropolitana professor, nunc metropolita Moscoviæ, autumat intercedere inter ecclesiam Græcam schismaticam et ecclesiam Latinam in fidei professione. Hunc rectè vocaveris novum ecclesie Græcæ Cyrillum Lucarim, seu novum fidei ecclesie Græcæ proditorem, ut ostendemus.

meu disparibus puniendas (1). » Ex quibus discimus 1° de fide esse parvulos ejusmodi in infernum post mortem descendere, seu damnationem subire; 2° pœnis illos perinde ac peccatores adultos disparibus puniri. Reliqua autem, quæ spectant sive ad hunc inferni locum, sive ad pœnarum disparitatem, seu in quo hæc disparitas ponenda sit, vel ad parvulorum statum post judicii diem, fidem nullo modo attingunt, cum nullum de his Ecclesie decretum existat. Patres proinde ac theologi in diversas sententias discedunt.

Prima sententia respicit pœnam sensûs. S. Augustinus enim, quem ferè omnes posteriores Latini Patres sequuntur (præsertim verò S. Fulgentius in lib. de Fide ad Petrum, c. 27), passim docet hos infantulos ad ignem æternum damnatum iri; sic in serm. 294, n. 3, seqq., aliàs 14, de verbis Apostoli, et lib. 5 Op. imperf. c. 119. Declarat Porro S. doctor in Enchirid. c. 95 (2), tum lib. 1. de peccat. Meritis c. 16, n. 21; tum lib. 5 cont. Julian. n. 44, eosdem in damnatione omnium levissimâ futuros (3); imò adeò mitem vult esse ejusmodi damnationem, ut anceps hæreat in definiendo an eis, ut nulli essent, quàm ut ibi essent, potius expediret (4). Hæret præterea ibidem circa pœnarum qualitatem et quantitatem eorundem infantium; siquidem profertur: *Definire se non posse quæ qualis et quanta erit hæc pœna* (5).

Patres Græci videntur solam pœnam damni pueris non baptizatis tribuere: inter eos eminent S. Gregorius Nazianzenus et S. Gregorius Nysenus. Primus enim

(1) Apud Hard. in Coll. act. concil. t. 7, col. 695 et seqq., ubi verba recitata habentur ex conc. Lugd. 2 in fidei professione factâ ab imp. Michaelæ Paleologo nomine totius ecclesie Græcæ: *Πιστεύομεν... ἐστίνων δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἐν βασιλείᾳ ἀμαρτήματι, ἢ μετὰ μόνης τῆς προπαιδείας ἀποχωρησάντων παραστῆσαι εἰς τὸν ἄδην καταβαίνειν, πονεῖας ὁμοίως τιμωρηθῆσομένης*. Eadem porro verba usurpata inveniuntur in decreto Unionis conc. Florent. collat. 22, ib. t. 9, col. 986.

(2) Ubi inquit: « Mitissima sanè omnium pœna erit eorum, qui præter peccatum, quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt. »

(3) Scribit præterea ibidem: « Ego non dico parvulos sine Christi baptismo morientes tantâ pœnâ esse plectendos, ut eis non nasci potius expediret, cum hoc Dominus non de quibuslibet peccatoribus, sed de scelestissimis et impiissimis dixerit. » Demùm concludit: « Quis dubitaverit parvulos non baptizatos, qui solum habent originale peccatum, nec ullis prius aggravantur, in damnatione omnium levissimâ futuros? »

(4) Ibidem.

(5) In epistolâ autem quam scripsit ad S. Hieronymum, quæ est 151 inter Hieronymianas edit. Vallars. n. 46, apertè suam hæc in parte animi perplexitatem patefacit dicens: « Sed cum ad pœnas ventum est parvulorum, magnis mihi crede, coarctor angustiis, nec quid respondeam prorsus invenio. » Attamen card. Norisius in Vindicis Augustinianis t. 4, p. 981, edit. Veron. 1729, quod definire S. Augustinus non potuit, diligenter prorsus determinat affirmans quod ex Augustino pœna levissima ac mitissima erit ab igne calefaciente cum aliqua molestiâ pueros; sed non eosdem ustulante... cum pueri hæreditarii tantum criminis rei sint, calore ad molestiam usque ac dolorem incutiendum intenso affligentur. » Nescio tamen quo thermometro usus sit ad hos gradus caloris et intensitatis tam accuratè determinandos.

PERRONE. I.

in Orat. in sanctum Baptisma dicit quòd ejusmodi pueri nec celesti gloriâ, nec suppliciis à justo judice afficiantur; alter verò, orat. de Infantibus qui præmaturè abripiuntur, inquit: « Nam immatura mors infantium, neque in doloribus ac mœstitiâ esse eum qui sic vi- vere desiit, intelligendum esse nobis suggerit. » Nec magis inter se coherent scholasticorum ac theologorum placita. Etenim Petavius ex citato concilii Florentini decreto censet de fide esse parvulos pœnis sensûs addici (1); contra verò Vasquez non solum putat veram esse contrariam sententiam, sed refert nonnullos scholasticos censuisse definitum esse, pœnam peccati originalis in solâ visionis beatificæ privatione consistere, ab Innocentio III, illis verbis: « Pœna originalis peccati est carentia visionis Dei: actualis verò pœna peccati est gehennæ perpetuæ cruciatus (2). » Scholarum autem principes Petrus Lombardus (3), S. Thomas (4), S. Bonaventura (5), Scotus (6), et ingens scholasticorum acies qui eos secuti sunt, si unum fortassè excipias Gregorium Ariminensem, cui propterea nomen inditum esse *tortoris infantium* refert Paulus Sarpus (7), communi suffragio infantes non baptizatos à sensû pœnâ excludunt, ac solam pœnam damni lisdem reservant. Verùm et circa hanc ipsam pœnam damni consentientes theologi minimè inter se inveniuntur. Aliqui enim cum Bellarmino (8) arbitrantur ejusmodi infantes tristitia aliqua ex eâ privatione affici; alii autem cum S. Thomâ id apertè negant (9); imò eò usque progrediuntur Catharinus (10), et card. Sfrondrati (11), ut omninodam naturalem felicitatem, quæ tum ad animam in præsentiarum, tum ad corpus post resurrectionem pertinere possit, lisdem tribuant. Quemadmodum verò card. Norisius gradus combustionis accuratè determinavit, sic et isti determinarunt gradus felicitatis et beatitudinis (12). Bellarminus po-

(1) Lib. 9 de Deo, c. 10, § 10, seqq. Hic desideranda videtur summi viri sagacitas, dum non animadvertit concilii Florentini definitionem propriè cadere in vocem *mox* non autem in qualitatem pœnarum, de quâ tunc non disceptabatur.

(2) In C. *Majores*, § *sed adhuc* de baptismo et ejus effectibus. Conf. eundem Vasquezium Comment. in 1-2, S. Thomæ t. 1, disp. 13-14, c. 5, n. 7.

(3) In 2 sent. dist. 33.

(4) In l. c. Magistri Sent. q. 12, ar. 1.

(5) In l. c. Petri lomb. ar. 3, q. 1. Opp. ed. rom. 1589, t. 4.

(6) Ibid. quæst. unica, edit. Lugd. 1639; Opp. tom. 4, pars secunda.

(7) Storia del concilio di Trento l. 2, ubi agit de 9 art. proposito discussioni circa peccatum originale. Sed antè ipsum jam Dom. Soto de Nat. et Gratiâ, l. 1, c. 14, scripserat: « Augustinus plus justo videtur torquere parvulos. Unde qui ejus sententiæ subscribunt perpauci sunt, et tortores parvulorum nuncupantur. » Ed. salmant. 1577.

(8) De Amiss. grat. lib. 6, c. 6.

(9) Q. V. de Malo, ar. 2.

(10) Lib. de Statu puerorum sine baptismo decedentium.

(11) Nodus prædestinat. dissolutus p. 1, § 1, n. 25, et iterum § 2, n. 16, necnon Albertus Pighius et Hieronymus Savonarola apud Bellarm. lib. cit. c. 1, n. 5, aliique apud Godoy loco mox cit. § 5.

(12) Conf. cit. AA. et Bellarm. l. c. c., 3, n. 19, et c. 2, n. 42, et apud de Rubéis diss. de pecc. orig. c. 74.

(Vingt-huit.)